

Тиждень дев'ятнадцятий

Робимо невидиме видимим

Цього тижня ти дізнаєшся:

- Що таке байка?
- Як перегляд телесюжету може вплинути на думку глядача?
- Чи завжди у творі є персонаж, якому симпатизуєш?
- Про що може поінформувати фотозвіт?
- Як написати байку?

Досліджуймо

1.

Підкресли сполучення слів, які є фразеологізмами. За потреби звернися до фразеологічного словника.

Вовча зграя, заяча душа, куряче яйце, біла ворона, заяче хутро, ведмежа послуга, собачий холод, куряча пам'ять, ведмежий слід, білий сніг, вовчий апетит, собачий хвіст.

Пригадай, чи траплялося тобі чути якісь з підкреслених сполучень слів. Розкажи, у яких ситуаціях їх було вжито. Які риси людського характеру стають «видимими» завдяки використанню цих фразеологізмів?

Читаймо

2.

Прочитай уривок з твору Івана Франка «Байка про байку», щоб більше дізнатися про такі літературні твори, де персонажами є тварини, рослини, неживі предмети, котрі уособлюють людські характери.

Байка про байку (Уривок)

- Але ж се все байки! — в один голос закричали діти, коли я скінчив оповідати їм оте все, що написано в тій книжці.
- Так, дітоньки, байки. А знаєте ви, що то байка?
- Знаємо, знаємо! То щось таке, що не є правда.
- Овва! А хто ж то сказав вам се?
- Ми самі так думаємо.

— Ну, то подумайте ліпше. Хіба ж се не правда, що вовк їсть барана, лис курей, сови пташок?

— Та се правда. Але ж ти оповідав нам, що лисичка копала поле і їла паляниці з медом, що вовк їхав на ослі в село, бажаючи бути вйтом*, що крук ніс у дзюбі головню і розложив огонь, і всякі такі нісенітниці. Се вже не може бути.

— А коли не може бути, то пощо ж ви слухали?

— Пощо слухали? Бо цікаво.

— Що ж тут цікавого? Як може неправда бути цікава?

— Власне неправда найцікавіша! Се так смішно подумати, що вовк хоче стати вйтом, що лис сидить у бочці з фарбою, що кіт говорить побожні вірші...

— А якби я почав оповідати вам, що вовк літає в повітрі, лис плаває в воді, кіт живе в норі під землею, то як думаєте, се була би правда чи неправда?

— Авжеж, неправда.

— А було би цікаво?

— Зовсім ні.

— Значить, не кожда неправда цікава?

— Та так, не кожда.

— Ну подумайте ж тепер, котра неправда цікава?

Діти задумалися. Їх маленькі головки працювали, оченята блищали, але думки не клеїлися до купи.

— Візьміть для легшого зрозуміння два рисунки. Ось на однім нарисуюмо барана з шістьма ногами. Як гадаєте, правдивий се баран?

— Та ні.

— А смішний?

— Також ні.

— Так. Се баран-каліка, а вид каліцтва збуджує в нас жаль, а не сміх. А тепер гляньте на отсей рисунок: осел грає на фортеп'яні. Правда се?

— Та ні.

— А смішно?

— Навіть дуже смішно.

— Що ж тут таке смішне?

— Те, що осел узявся не до свого діла, робить щось таке, що можуть робити тільки люди.

— Чи всі люди? Навіть не всі люди. Ті, що вміють грати, можуть братися до сього, а ті, що не вміють...

— Таких, здається, ялось називають?

— Еге, їх так і називають ослами.

— От і бачите! І ми дійшли до кореня! Значить, є осли й між людьми?

— Авжеж, є.

— Значить, коли я нарисую осла при фортеп'яні, то се не буде конче така цілковита неправда! Ну, а як думаєте, є межі людьми й

інші звірячі натури: хижі вовки, хитрі лиси, добродушні слони, зрадливі круки, напасливі сови?

— Кажуть, що є й такі.

— От і бачите! Значить, говорячи про звірів, я не говорив цілковиту неправду. <...> Дійсний осел не засяде грати на фортеп'яні, але кілько ж то двоногих ослів брязкає на фортеп'янах і інших струментах і загалом роблять такі роботи, котрих не вміють, до котрих би не повинні братися! Значить, дітоньки любі, не тим цікава байка, що говорить неправду, а тим, що під лушпиною тої неправди криє звичайно велику правду. Говорячи ніби про звірів, вона одною бровою підморгує на людей, немов дає їм знати.

* Війт – у давні часи керівник міського чи сільського управління в Польщі, Німеччині, Україні.

Дискутуймо

3.

Як ти розумієш слова «...Не тим цікава байка, що говорить неправду, а тим, що під лушпиною тої неправди криє звичайно велику правду. Говорячи ніби про звірів, вона одною бровою підморгує на людей, немов дає їм знати»?

Кому адресовані байки: дітям чи дорослим?

Досліджуймо

4.

А. Прочитай лексичні значення слова **байка**, та поміркуй, як розуміти зміст заголовка твору Івана Франка.

БАЙКА¹,

1. Невеликий віршований або, рідше, прозовий повчальний твір алегоричного змісту.
2. *розм.* Вигадка, розповідь про те, чого насправді не було, не може бути.

Б. Підкресли олівцем у тексті слова, які не знайомі тобі за своїм значенням або здивували тебе своїм написанням. Випиши їх. Поруч запиши слова, якими ти пропонуєш їх замінити.

Дискутуймо

5.

Обговори з однокласниками й однокласницями, з якими рисами характеру людини традиційно пов'язані намальовані тварини (ще кажуть «з якими рисами асоціюються тварини»). Напиши відповідні назви тварин.

- _____ – простота і розсудливість,
- _____ – влада і гордість,
- _____ – надокучливість і неробство,
- _____ – хитрість і витонченість,
- _____ – сила і далекоглядність.

Досліджуймо

6.

А. Підкресли слова, спільнокореневі із словом **байка** (повчальний твір), а форми цього слова обведи.

Байкар, байкою, байкарський, байці, байкарство, байками, байкер, байки.

Б. Поясни, що означає кожне зі спільнокореневих слів та як воно утворилося. Яке слово виявилось зайвим?

Пишімо

7.

Подивися телесюжет про проєкт «Байки UA: діти для дітей» за посиланням

https://www.youtube.com/watch?v=Z98GPuGmdy4&feature=emb_logo

Чи змінилася під впливом телесюжету твоя думка про те, кому адресовані байки, і якщо змінилася, то як саме? Відповідь запиши.

Під час перегляду зверни увагу на інтерв'ю, які бере учасник проєкту Андрій Довгошия. У телесюжеті ти чуєш лише відповіді, запитання залишилися за кадром. Поміркуй, які запитання задавав ведучий. Питання запиши в таблицю.

У кого беруть інтерв'ю?	Запитання
Діна Ібрагімова, керівниця проєкту «Байки UA: діти для дітей»	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
Катерина Бова, менеджерка програми УКФ «Створюємо інноваційний культурни продукт»	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
Станіслав Боклан, народний артист України	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
Олеся Жураківська, заслужена артистка України	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
Ліна Куц, перший секретар Національної спілки журналістів України	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>

Як можна перевірити орфограми, які трапилися в твоєму записі?

Досліджуймо

8. Прочитай кілька прикладів помилок, яких припустилися герої телесюжету.

Катерина Бова: *більше п'ятиста, більше двох тисяч.*

Станіслав Боклан: *усе, над чим сміявся Глібов.*

Олеся Жураківська: *своїм відношенням до цієї історії.*

Поміркуй з однокласниками й однокласницями, як виправити ці помилки. За потреби звернися до вчителя чи вчительки.

Дискутуймо

9. Обговори з однокласниками й однокласницями, чи треба боятися мовних помилок. Свою думку познач на шкалі й наведи аргументи на її захист.

Чи треба боятися мовних помилок?

Так, помилки – це страшно, вони свідчать, що ти чогось не знаєш	Важко визначитися	Ні, на помилках ми вчимося, помилки треба помічати й аналізувати
---	----------------------	---

Досліджуймо

10. Зверни увагу на посади та звання людей, у яких бере інтерв'ю Андрій Довгошия.

Розглянь приклади іменників – назв професій, посад, звань і титулів, наведені в таблиці. Заповни порожні клітинки таблиці, утворивши відповідні іменники.

Іменники – назви професій, посад, звань і титулів	
Чоловічий рід	Жіночий рід

керівник _____	керівниця _____
артист _____	артистка _____
менеджер _____	менеджерка _____
майстер _____	майстриня _____
принц _____	принцеса _____
актор _____	актриса _____
засновник _____	_____
учитель _____	_____
князь _____	_____
поет _____	_____
директор _____	_____

Обговори з однокласником чи однокласницею, за допомогою яких суфіксів творимо слова, що позначають жінок за професією, посадою, званням чи титулом. Позначте ці суфікси у словах, записаних у вашій таблиці.

Читаймо

11.

Яку людину можна назвати гавою? Прочитай байку Леоніда Глібова «Гава і Лисиця», щоб підтвердити або спростувати свою думку.

ЃАВА І ЛИСИЦЯ

Літаючи по дворах, Гава
Шматок ковбаски добула;
Хоч кажуть, що вона дурна роззява,
А до крадіжки здатная була.
От узяла та й полетіла,
Щоб недалечко, у ярку,
На самоті поснідать до смаку:
Усе було, ще ковбаси не їла.
«Спасибі, – думає, – розумним головам,
Що в світі потрудились,
Усячину робить навчились;
Поміж людьми, як кажуть, добре й нам:
Що-небудь можна роздобути».
Не вспіла Гава носом ткнути,
Аж і Лисичка тут стоїть
І жалібно квилить:
– Голубко-кумонько! Тебе я ждала-ждала,
Аж плакала, як виглядала,
Щоб голосочок твій почуть,

Хоч на хвилиночку про горенько забуть...
Ти, може, серденько, того й не знаєш,
Як гарно, любо як співаєш –
І соловейко так не втне...
Розваж хоч трошечки мене! –
Прийшлося роззявитись дурному горлу:
– Кра! кра! – а ковбаса додолу,
Лисичка хап – і у кущі мерщій, –
Оддячила кумі своїй!
Прокракала роззява, огляділась –
Чортма куми і снідання нема...
– А щоб ти, – каже, – подавилась,
Лукавая кума!
**Прилащиться підлиза хоч до кого:
Солодкі слова
Приманюють великого й малого, –
То вже така дурниця світова;
Про се розумні знають люде,
Та що ж ви будете робить:
Хто маже – не скрипить, –
Так, мабуть, і довіку буде.**

Досліджуймо

12.

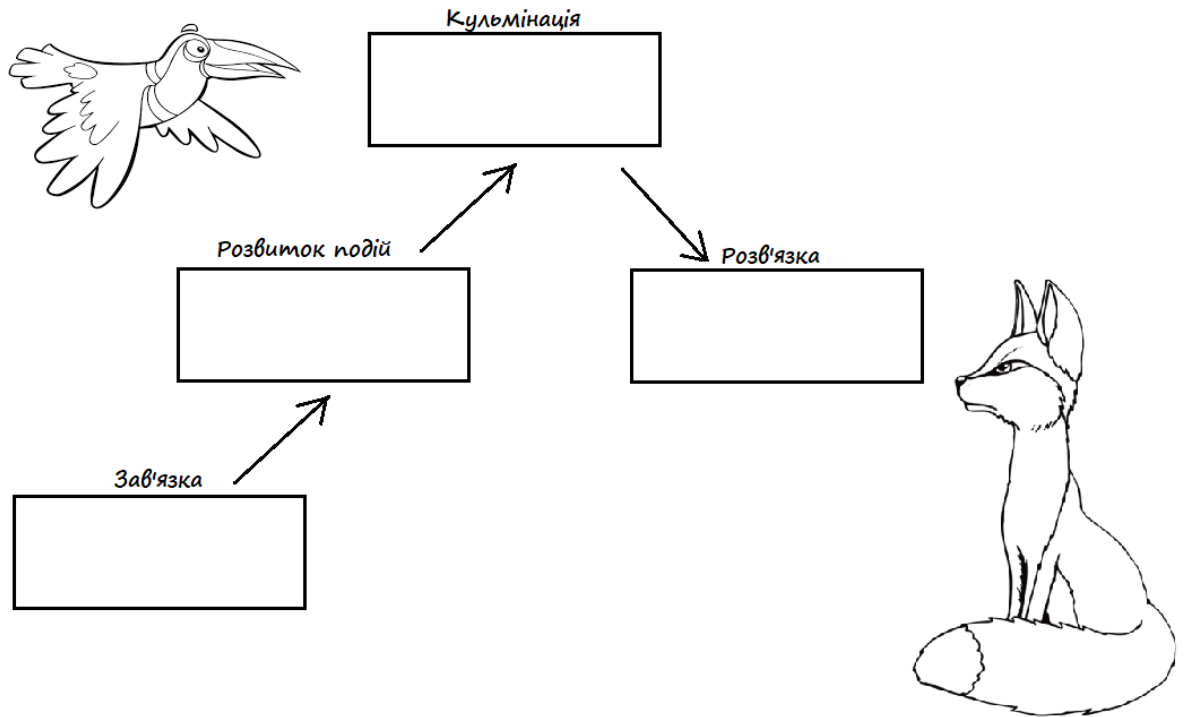
А. Прочитай, як Лисиця описує співочий талант Гави. Чи збігається цей опис з реальними можливостями цієї пташки? З якою метою Лисиця говорила такі слова?

Підкресли в репліці Лисиці слова зі зменшувально-пестливим значенням.

Зверни увагу на виділені шрифтом останні рядки в байці. Як ти розумієш цей висновок?

Мораллю називають повчальний висновок у байці, тобто те, що хотів сказати байкар читачам, чого він хотів їх навчити цією байкою.

Б. Поміркуй і доповни схему сюжету відповідними подіями.

Дискутуймо

13.

Обговори з однокласниками й однокласницями, чи завжди у творі є персонаж, якому симпатизуєш. Хто з персонажів байки «Гава та лисиця» викликає в тебе симпатію? Свою думку познач на шкалі й наведи аргументи на її захист.

Хто з персонажів байки «Гава та лисиця» викликає симпатію?

Досліджуймо

14.

Порівняй виконання байки читцями з проєкту Аудіокнига. UA та проєкту «Байки UA: діти для дітей». Чим вони відрізняються? Яке з виконань тобі сподобалося більше?

Порівняй зміни голосу у виконанні. Яким чином вони впливають на відображення рис характеру персонажів байки? Яку роль в аудіозаписі відіграють звуки природи?

Л. Глібов. Гава і Лисиця. Аудіокнига. UA

https://www.youtube.com/watch?v=sABae_OtbRU

Гава і Лисиця. Леонід Глібов. Аудіотвори. «Байки UA: діти для дітей». Veselka TV <https://www.youtube.com/watch?v=np9T5UFz3ik>

Читаймо

15.

Прочитай твір давньогрецького байкаря Езопа «Ворон і Лисиця», щоб порівняти його з байкою Леоніда Глібова.

Ворон і Лисиця

Ворон, схопивши шматок м'яса, сів на дерево, а Лисиця, побачивши його й задумавши відібрати собі м'ясо, зупинилася й почала йому казати, який він величний та гарний, і що йому личило б над усіма птицями царювати, і що так би воно й було, коли б він мав ще голос.

Тоді він, вирішивши довести їй, що й голос має, кинув м'ясо й закричав на всю горлянку, а вона, схопивши м'ясо й втікаючи, сказала: "О, Вороне, все ти маєш — лише розуму тобі бракує!"

Нерозумного чоловіка словом можна вмовити.

Досліджуймо

16.

Порівняй прочитані байки українського та давньогрецького авторів, заповнюючи на великому аркуші діаграму Венна.

Автори з різних країн у власних творах наділяють своїх персонажів характеристиками, притаманними для свого народу, використовують тварин, описують звичаї і традиції, побут, які існують на певній території.

Творімо

17.

Об'єднайтеся в групу, щоб інсценізувати байку «Гава та Лисиця». Розподіліть ролі та репліки, обговоріть мізансцени. Продумайте декорації та театральний реквізит. Домовтеся, хто буде робити фотографії для фотозвіту про інсценізацію.

Зробіть відеозапис і розмістіть його на онлайнній дошці. Перегляньте роботи інших груп, визначте по дві-три позитивні риси кожної вистави та напишіть на стіні для кожної групи відгуки на побачене.

Пишімо

18.

Розглянь фотографії, зроблені під час інсценізування байки «Гава та Лисиця». Про що може поінформувати фотозвіт?

Обери з-поміж фотографій такі, що фіксують послідовність вашої спільної роботи, та запропонуй підписи до них.

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

Як можна перевірити орфограми, які трапилися в твоєму записі?

Дискутуймо

19.

Прочитай прислів'я. Як ти їх розумієш?

Діло нехитре – їсти з чужої макітри.

Добре говорить, а зле творить.

Дудка знає, нащо грає.

І риба б співала, якби голос мала.

Ласий на чужі ковбаси.

М'яко стеле, та твердо спати.

Послав кішку по сало.

Пригадаймо

1. Чим байка відрізняється від вірша й від оповідання?
2. Чи може змінитися думка глядача під час перегляду телесюжету?
3. Чи страшно припускатися помилок у мові?
4. Чи бувають твори, де немає персонажів, яким симпатизуєш?
5. Для чого складають фотозвіт?
6. Чи легко скласти байку?

Виготовлення цього тижневого кейсу стало можливим завдяки фінансовій підтримці Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), що була надана через проект «Медійна програма в Україні», який виконується міжнародною організацією Internews. Ця програма зміцнює українські медіа та розширює доступ до якісної інформації. Зміст матеріалів є виключно відповідальністю громадської організації «Академія української преси» та не обов'язково відображає точку зору USAID, уряду США та Internews.